

CO TO JEST OPOWIADANIE?

Opowiadanie jest gatunkiem, należącym do epiki. Ma swojego narratora, który opowiada jakąś historię – wymyśloną lub odtworzoną na podstawie już istniejącej. Ten niewielkich rozmiarów utwór ma tylko jeden wątek i bardzo często występuje w nim jedno ważne wydarzenie, wokół którego skupia się cała akcja.

Opowiadanie literackie jest napisane w sposób kunsztowny, cechuje je artystyczny, wyrazisty i obrazowy styl, bogactwo różnych środków językowych, a także cechy języka charakterystyczne dla danego autora; inaczej pisał, np. Stefan Żeromski, w inny sposób wyrażał się Bolesław Prus.

POJĘCIA ZWIĄZANE Z OPOWIADANIEM

- **Wątek** – ciąg zdarzeń związany z bohaterami i prowadzący do określonego celu.
- **Akcja** – ciąg działań bohaterów, które zmierzają do określonych celów.
- **Fabuła** – układ wszystkich zdarzeń w utworze; fabuła powinna być żywa i barwna.
- **Wydarzenie** – najmniej istotny element akcji.

Opowiadanie szkolne charakteryzuje się:

- jednym wątkiem skupiającym się wokół zdarzenia,
- narratorem i narracją,
- jest krótkie i dynamiczne.



TYPY OPOWIADANIA

Twórcze	Odtwórcze
przedstawia wymyślone przez Ciebie przygody i wydarzenia, np. opowiada o: <ul style="list-style-type: none">■ pobycie na wakacjach,■ podróży na Marsa,■ wycieczce z klasą,■ spotkaniu z baśniowymi stworami.	odtwarza treść (opowiada o najważniejszych wydarzeniach) na podstawie: <ul style="list-style-type: none">■ książki,■ filmu,■ przedstawienia teatralnego,■ koncertu,■ słuchowiska radiowego,■ programu telewizyjnego.
Narracyjne	Z dialogiem
to ciągła opowieść narratora w pierwszej lub w trzeciej osobie	tok narracji jest przeplatany rozmową bohaterów



Pisząc opowiadanie, nie tworzysz powieści!

Powieść jest utworem epickim i występuje w niej narrator, ale w przeciwieństwie do opowiadania:

- **ma bardzo długą i rozbudowaną fabułę,**
- **występuje w niej wielu bohaterów** – są tu postaci odgrywające główne role (pierwszoplanowe), ale także osoby, które pojawiają się i znikają, czyli bohaterowie, którzy nie są związani z głównym tokiem akcji (postaci drugo- i trzecioplanowe, epizodyczne),
- **ma zazwyczaj kilka wątków.**



Pod każdym fragmentem zapisz wybrane określenie z ramki – odpowiedzi mogą się powtarzać.

opowiadanie odtwórcze, opowiadanie twórcze, opowiadanie z dialogiem,
opowiadanie literackie, opowiadanie szkolne

A.

I popłynęły jednostajne, równe i bardzo długie dni rzetelnej pracy. Nadzorca wstawał o świcie, budził i prowadził do roboty czeladkę, a późna noc przypędzała go dopiero do starej rudery. Odwieczne kamienie jęczały pod młotami, waliły się całe urwiska niestrudzo-nymi uderzeniami podkopywane, zlatywały ze szczytów i kruszyły się na drobne cząstki ogromne bryły, podważone wysiłkiem ramion. Codziennie o świcie zaczynało się to spotkanie siepaczy z kamiennymi masami, które, nim uległy zuchwałej napaści człowieka, mściły się na nim, czyhały na każdą chwilę jego nieuwagi, na każdy moment omdlenia.

S. Żeromski, *Doktor Piotr*, [w:] *Wybór nowel*, S. Żeromski, Wydawnictwo IBIS, Poznań 2010

Typ opowiadania:

B.

Pewnego dnia poszliśmy z kolegami nad rzekę. Była ładna pogoda, więc kapaliśmy się, nie odpływając za daleko od brzegu. Nagle Romek, który stał w wysokich szuwarach, krzyknął, żebyśmy szybko przyszedli do niego. Pobiegliśmy, a gdy byliśmy na miejscu, ujrzeliśmy gniazdo kaczki.

Typ opowiadania:

C.

- Czy nie szkoda? – zdumiał się partacz. – Taka nowa tenisówka.
- Tenisówka? – rozległ się podniesiony głos Rymarskiego. – Niech pan pokaże!

Podskakując na jednej nodze, dopadł zdenerwowany do mojego stołu. [...] – To przecież moja! Ty draniu, zwędziłeś ją! – wyrwał mi łąpczywie pantofel. – Naprawdę twoja? – zapytał Rymarskiego z niedowierzaniem Anielak. – No, niech pan porówna i zobaczy! – sapnął Rymarski, ściągając nerwowo drugi pantofel z nogi.

E. Niziurski, *Siódme wtajemniczenie*,
Wydawnictwo Firma Księgarska Jacek Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2007

Typ opowiadania:

D.

Powieść Lucy Maud Montgomery opisuje losy niezwyklej dziewczynki, Ani Shirley, która jako sierota została przygarnięta przez Marylę i Mateusza Cuthbertów na Zielone Wzgórze. Zanim rodzeństwo mieszkające na Wyspie Księcia Edwarda zabrało do siebie jedenastoletnią dziewczynkę, zaznała ona wielu niepowodzeń i dramatycznych przeżyć. Bardzo wczesnie zmarła jej matka i ojciec, a ją samą odwieziono do sierocińca, w którym dzieciom brakowało dosłownie wszystkiego.

Typ opowiadania:



Z fragmentu tekstu (A) wypisz:

Trzy epitety, czyli wyrazy określające rzeczowniki, razem z rzeczownikami:

.....

Dwa ożywienia – animizacje (animizacja – środek stylistyczny polegający na nadaniu cech istot żywych przedmiotom, pojęciom abstrakcyjnym):

.....

Poetyckie określenie ludzkiej pracy:

.....

I. NARRATOR I RODZAJE NARRACJI



1. NARRATOR

Narrator – to fikcyjna osoba opowiadająca jakąś historię w dziele epickim.

■ W pierwszej osobie – pierwszoosobowy

Może być jednym z bohaterów, świadkiem lub uczestnikiem zdarzeń, a wtedy należy do świata przedstawionego utworu i wypowiada się bezpośrednio; używa czasowników w pierwszej osobie, np. mówię, robiłam, poszliśmy; jest to narracja pierwszoosobowa.

Przykład:

Tego dnia nigdy nie zapomnę. Był piękny zimowy poranek, gdy wraz z moim młodszym bratem – Marcinem – i kolegą Adkiem wybraliśmy się na sanki.

Komentarz:

W powyższym tekście narratorem jest brat Marcina i kolega Adka. Nie wiemy, jak ma na imię, ale możemy przypuszczać, że jest małym chłopcem lub nastolatkiem. Wypowiada się w pierwszej osobie. Uczestniczy w wyprawie na sanki, o czym świadczą orzeczenia w zdaniach zastosowane w pierwszej osobie liczby pojedynczej (nie zapomnę – „ja”) i mnogiej (wybraliśmy się – „my”).

■ W trzeciej osobie – trzecioosobowy

Może być obserwatorem, kimś, kto patrzy „z góry” na wydarzenie; wypowiada się wówczas pośrednio – w trzeciej osobie, np. poszedł, wziął, zrobił; jest to narracja trzecioosobowa.

Przykład:

Tego dnia Marek nigdy nie zapomni. Był piękny zimowy poranek, gdy wraz ze swoim młodszym bratem Marcinem i kolegą z klasy – Adkiem – wybrali się na sanki. Chłopcom dopisywały humory i przez całą drogę żartowali sobie z nieporadnego Marcina, który wciąż pozostawał z tyłu, ciągnąc po śniegu ciężki sprzęt.

Komentarz:

W powyższym tekście narrator wypowiada się w trzeciej osobie i nie wiemy, kim jest. Nie bierze udziału w wyprawie na sanki, ale ma dużo większą wiedzę na temat wydarzeń i samych bohaterów.



Uzupełnij poniższe zdania, wykorzystując wyrazy z ramki, umieszczonej na końcu zadania. Zmień formy gramatyczne wyrazów.

A. *Ania z Zielonego Wzgórza* jest Utwór ma, np. wątek miłości Ani i Gilberta, wątek przyjaźni między Anią i Dianą, wątek Maryli i Ani, Mateusza i Ani. O wydarzeniach opowiada Występuje tu, jest tytułowa Ania Shirley, jej opiekunowie: Maryla i Mateusz Cuthbertowie, ale także wielu bohaterów drugo- i trzecioplanowych, mniej ważnych, jak np. Małgorzata Linde, Piotrowa Blewett.

B. *Siłaczka* jest Utwór ma, którym są dzieje Stasi Bozowskiej i Pawła Obareckiego. O wydarzeniach opowiada Występuje tu, tytułowa Siłaczka i doktor Paweł.

powieść, opowiadanie, jeden wątek, wiele wątków, narrator trzecioosobowy, narrator pierwszoosobowy, wielu bohaterów, niewielu bohaterów



W podanym niżej fragmencie opowieści podkreśl te słowa i zwroty, w których narrator wypowiada się w pierwszej osobie i przedstawia swoje uczucia.

Dopiero w zeszłym tygodniu pan Kleks oznajmił, że przydziela mnie do kuchni i wyznacza na swego pomocnika. Byłem tym zachwycony i chodziłem po Akademii dumny jak paw. [...] Gdy po skończonym obiedzie chłopcy wzięli się do robienia porządków, pan Kleks wrócił do kuchni i rzekł do mnie:

– No, Adasiu, teraz pora na nas, pewno jesteś już bardzo głodny. Powiedz, co chciałbyś zjeść na obiad? Możesz sobie wybrać każdą potrawę, na jaką masz apetyt.

Z natury jestem bardzo łakomy, toteż propozycja pana Kleksa poruszyła mnie ogromnie. Długo zastanawiałem się nad tym, na co mam właściwie apetyt, i wreszcie wybrałem sobie omlet ze szpinakiem. Pan Kleks natychmiast porwał w dłoń pędzel, umaczał go w rozmaitych farbach i, łącząc je w odpowiedni sposób, namalował omlet, potem szpinak, wrzucił do środka płomyk świecy, po czym zręcznie wyłożył wszystko na talerz, mówiąc:

– Myślę, że mój omlet będzie ci smakował; powinien być wyśmienity.

Omlet rzeczywiście był wyborny i wprost rozplywał się w ustach. W podobny sposób przyrządził dla mnie pan Kleks kurczaka z mizerią i pierogi z jagodami.

J. Brzechwa, *Akademia pana Kleksa*, Wydawnictwo IBIS, Poznań 2017



Narrator w pierwszej osobie

O tym, że masz do czynienia z **narratorem w pierwszej osobie** świadczą:

- **rodzaje zakończeń czasowników w 1. osobie liczby pojedynczej lub mnogiej**, np.: powiedziałem, idę, jesteście;
- **zaimki osobowe, rzeczowne lub przymiotne**, np.: ja, mój, mnie, nas, nami, my.



Przeczytaj podane niżej fragmenty opowiadań, a następnie odpowiedz na pytania.

1. W której osobie – pierwszej czy trzeciej – wypowiada się narrator każdego z tekstów?
2. Czy narrator obserwuje wydarzenie z zewnątrz, czy też znajduje się wewnątrz świata przedstawionego?

A.

– A więc wreszcie przybywajcie! – powiedziała pani Bobrowa, wyciągając do nich swoje pomarszczone, stare łapy. – Nareszcie! Pomyśleć tylko, że dożyłam tego dnia! Kartofle już się gotują, czajnik podśpiewuje i mam nadzieję, panie Bobrze, że przyniesiesz nam jakąś rybkę.

– Przyniosę, a jakże – odpowiedział pan Bóbr i, chwyciwszy cebrzyk, wyszedł z domu (a Piotr za nim). W tym samym czasie dziewczynki pomagały pani Bobrowej napełnić kociołek z wodą, nakryć do stołu, pokroić chleb, włożyć talerze do piekarnika, aby się ogrzały, z beczułki stojącej w kącie nalać dla pana Bobra piwa do sporego kufła, postawić na ogniu patelnię i rozgrzać tłuszcz. Łucja pomyślała sobie, że dom państwa Bobrów jest bardzo przytulny, choć w niczym nie przypomina pieczary pana Tumnusa.

C. S. Lewis, *Lew, czarownica i stara szafa*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2005

1.
2.

B.

Nie wiem, czy któryś z rycerzy wchodzących na Szklaną Górę był tak podrapany jak Staszek i ja. Rycerze, zdaje się, musieli walczyć z sowami, a może nawet ze smokami. Ale za to nie mieli ze sobą Zezusia. To on nas tak urządził. Zezuś podrapał nas podczas mycia, chociaż uważaliśmy, żeby mydło nie włożyło mu do oczu. Ale prawdziwy cyrk zaczął się dopiero wtedy, gdy zaczęliśmy holować Zezusia na drzewo. – I czemu się wyrywasz, głupi kocie? – zdenerwował się Staszek. – Przecież przed godziną sam wskoczyłeś na to samo drzewo! Zanim dopęzliśmy pod okno Doroty, mieliśmy twarze podrapane do krwi. Chwyliłem kota za kark i podałem Dorocie.

M. Terlikowska, *Zakłęta Dorota*, [w:] *Uśmiechnięte słowa*, Wydawnictwo KAW, Warszawa 1982

1.
2.



Wstaw odpowiednie określenia pod każdym tekstem. Podkreśl w każdym tekście rodzaje zakończeń rzeczowników i zaimki wskazujące na typ narratora.

narracja trzecioosobowa, narracja pierwszoosobowa

A.

Tego dnia jechałem wraz z kolegą autobusem. Pogoda była pod psem – bez przerwy lało, szyby w pojeździe pokryły się gęsto deszczem, że nic nie było widać. Na dodatek naprzeciwko mnie siedziała jakaś mamusia z córeczką na kolanach. Nagle mała pochyliła się ku mnie, wydeła usteczka, wyciągnęła rączkę i uszczypnęła mnie mocno w ło-

kieć. – Au! – zawyłem, na co matka aniołka spojrzała na mnie z przyganą. – Może powie pani swojemu dziecku, żeby zachowywało się przyzwoicie – moje słowa nie wywołały żadnego skutku, poza jednym. Odpowiedź, jaką usłyszałem, była tak beznadziejna, że na chwilę oniemiałem. – Ja ją wychowuję bezstresowo, proszę pana – rzekła naburmuszona. Wściekły, nagle przechyliłem się ku małej i bez ceregieli trzepnąłem ją po rączce, aż pisnęła. Dziewczynka spojrzała na mnie tak, że w jednej chwili poczułem dziką satysfakcję. Pewnie nigdy nie dostała od nikogo takiego zdrowego trzepnięcia. Potem zaś rzuciłem w stronę matki: – Mnie, proszę pani, też wychowali bezstresowo.

Typ narracji:

B.

Tego dnia jechał wraz z kolegą autobusem. Pogoda była pod psem – bez przerwy lało, szyby w pojeździe pokryły się gęsto deszczem, że nic nie było widać. Na dodatek naprzeciwko niego siedziała jakaś mamusia z córeczką na kolanach. Nagle mała pochyliła się ku niemu, wydeła usteczka, wyciągnęła rączkę i uszczypnęła go mocno w łokieć. – Au! – zawył, na co matka aniołka spojrzała na niego z przyganą. – Może powie pani swojemu dziecku, żeby zachowywało się przyzwoicie – jego słowa nie wywołały żadnego skutku, poza jednym. Odpowiedź, jaką usłyszał, była tak beznadziejna, że na chwilę oniemiał. – Ja ją wychowuję bezstresowo, proszę pana – rzekła naburmuszona. Wściekły, nagle przechylił się ku małej i bez ceregieli trzepnął ją po rączce, aż pisnęła. Dziewczynka spojrzała na niego tak, że w jednej chwili poczuł dziką satysfakcję. Pewnie nigdy nie dostała od nikogo takiego zdrowego trzepnięcia. Potem zaś rzucił w stronę matki: – Mnie, proszę pani, też wychowali bezstresowo.

Typ narracji:



Wybierz jeden z podanych niżej przedmiotów, a następnie przedstaw krótko jego wymyśloną historię w trzeciej osobie (narracja trzecioosobowa) (przeczytaj uwagę pod ćwiczeniem).

- A. ołowiany żołnierz
- B. indiańskie kanoe
- C. szata Mikołaja Kopernika
- D. narty Adama Małysza

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



Swoje opowiadanie w trzeciej osobie możesz zacząć tak:

- Ołowiany żołnierz urodził się w wielkiej fabryce jako jeden z tysiąca sobie podobnych...
- Dzieje indiańskiego kanoe są bardzo burzliwe. Zbudowali je starzy Majowie...
- Słownia szata Mikołaja Kopernika ma długą i piękną historię; powstała w warsztacie tkackim mistrza...
- Gdyby przedmioty umiały mówić, narty Adama Małysza opowiedziałyby wiele o swoich podróżach z właścicielem...



Opowiedzianą przez siebie historię przekształć w narrację pierwszoosobową, wplatając w nią krótki dialog.

Wzór: Urodziłem się w wielkiej fabryce jako jeden z tysięcy żołnierzów z czasów napoleońskich.

– Będziemy musieli go odrzucić – usłyszałem głos pracownika przy taśmie. -
Jest wybrakowany...

.....

.....

.....

.....

.....

.....



2. CZAS NARRACJI

Naturalnym czasem narracji jest czas przeszły. Ale w niektórych miejscach możesz zmienić czas na teraźniejszy, np. opisując jakieś **dramatyczne wydarzenie lub coś, co jeszcze się dzieje**. Możesz też konsekwentnie stosować czas teraźniejszy, co sprawi, że twoja wypowiedź będzie żywsza i bardziej dynamiczna.



UWAŻAJ NA CZASY!

Staraj się **nie mieszać czasów**, ponieważ wynikają z tego różnego rodzaju błędy! Pisz:

■ tylko w czasie przeszłym,

lub:

■ w czasie przeszłym, w dramatycznym momencie akcji zmieniaj go na teraźniejszy,

lub:

■ tylko w czasie teraźniejszym.